

УДК 316.344.42:32:316.77

Лілія Хорішко, канд. політичних наук, доцент кафедри політології,
Запорізький національний університет, Україна, м. Запоріжжя

Вплив політичної еліти на функціонування політичної системи: комунікативний аспект

Визначено вплив політичної еліти на формування інформаційно–комунікативного простору політичної системи. Охарактеризовано умови ефективної взаємодії даного політичного суб'єкта з суспільством. Проаналізовано основні типи даної взаємодії та їх вплив на стабільність політичної системи.

Ключові слова: політична еліта, політична система, політична комунікація.

Лілія Хорішко. Влияние политической элиты на функционирование политической системы: коммуникативный аспект

Охарактеризовано влияние политической элиты на формирование информационно–коммуникативного пространства политической системы. Проанализированы условия эффективного взаимодействия данного политического субъекта с обществом. Определены основные типы данного взаимодействия и их влияние на стабильность политической системы.

Ключевые слова: политическая элита, политическая система, политическая коммуникация.

Lily Khorishko. The influence of the political elite on the political system's functioning: the communicative aspect

The author characterized the influence of the political elite on the formation of information–communicative area of the political system. The conditions for effective interaction of the political subject with the community are analyzed. The author defined the main types of interactions and their influence on the political system's stability.

Keywords: political elite, political system, political communication.

Сучасні процеси глобалізації досить суттєво впливають на функціонування політичних систем, що обумовлено формуванням єдиного інформаційного простору, зростанням ролі комунікативних процесів в прийнятті суспільно–політичних рішень, появою нових політичних суб'єктів та технологій боротьби за отримання владних повноважень. Політичну систему можна розглядати як сукупність історично сформованих форм взаємодії суб'єктів політики, що відповідають загальноновизнаним правилам поведінки, визначаючи при цьому певні межі політичної діяльності загалом. В цьому контексті комунікація в рамках політичної системи розглядається як процес формування та трансляції політичної інформації між її структурними елементами та суспільством. Постійне вдосконалення інформаційних технологій, зростання можливостей для отримання нових знань посилює включеність громадянського суспільства в інформаційно–комунікативну взаємодію, впливаючи певною мірою на зростання рівня політичної активності. Наявність ефективної комунікативної стратегії сприяє збалансованості функціонування структурних елементів політичної системи, посилює налагодження взаємодії між політичною елітою та громадянським суспільством. Це до-

зволіє структурувати потреби конкретних громадян, посилює ефективність розподілу ресурсів, забезпечує підтримку необхідних модернізаційних перетворень та дозволяє уникати соціально-політичних конфліктів. Завдяки комунікації формується своєрідне середовище інформаційно-комунікативної стабілізації політичної системи.

За таких умов особливої актуальності набуває потреба ефективного управління комунікативними процесами в рамках політичної системи, що сприятиме впровадженню змістовних політико-управлінських рішень, спрямованих на розкриття її потенційних можливостей з метою оптимізації демократичних перетворень. Даний процес передбачає наявність чітких цілей та процедури (створення інформації, проявлення, отримання зворотного зв'язку, усунення шумів) здійснення діяльності політичними суб'єктами. Наявність конкретних функцій дозволяє розглядати політичну еліту як суб'єкта, здатного ініціювати програми та інноваційні ідеї, направлені на реформування політичної системи. Результативність даної діяльності залежить від налагодження взаємодії між самими політичними суб'єктами в процесі реалізації власних функцій та суспільством. Баланс комунікативної взаємодії внутрішнього та зовнішнього середовища політичної системи є основою впровадження ефективного політики. Це актуалізує потребу дослідження комунікативного аспекту впливу політичної еліти на функціонування політичної системи. Поставлена мета даної наукової розвідки передбачає виконання наступних завдань: визначення особливостей комунікативних процесів в рамках політичної системи, розкриття ролі політичної еліти в них. Дослідження політичних систем та процесів політичної комунікації досить актуальна проблематика наукових розвідок таких вчених, як Д.Дойч, М.Грачов, Г.Пушкар'ова. Деякі аспекти впливу політичної еліти на процеси політичної комунікації можна знайти у працях Ж.–М. Коттре та К.Сайнне.

На думку Д.Дойча, політичну систему можна розглядати як сукупність інформаційних взаємодій, що впливають на формування та практичну реалізацію політичних рішень. Відповідно, структурні елементи політичної системи володіють ресурсним потенціалом, що дозволяє виробляти та транслювати необхідну інформацію. Це дозволяє політичним інститутам і суб'єктам (дейт-ократії) виконувати відповідні функції, налагоджувати необхідні контакти та ефективно розподіляти ресурси державної влади [5, с.8–9]. При цьому загальна ефективність діяльності обумовлена зворотним зв'язком між політичною системою та громадянським суспільством. Відповідно, комунікативний процес в рамках політичної системи передбачає взаємодію політичної еліти з громадянським суспільством, оскільки від рівня усвідомлення ним необхідності впровадження тих чи інших реформ залежить його політична та громадянська активність щодо практичної реалізації поставленої мети. Дана взаємодія виступає одним із факторів стабільного функціонування політичної системи.

На думку Ж.–М. Коттре, саме політична еліта ініціює комунікацію, використовуючи ресурси ЗМІ та громадські організації, з метою актуалізації конкретної проблеми, впливу на громадську думку та мобілізації різних груп громадськості на конкретні дії. В свою чергу К.Сайнне вважає, що політична еліта впливає на динаміку комунікативних процесів за допомогою не тільки ЗМІ, а й бюрократичного апарату, прагнучи при цьому підвищити рівень легітимності власних рішень [3]. Л.Пай наголошував на тому, що політична комунікація передбачає наявність не тільки формальних способів впливу політичної еліти на суспільство, а також весь діапазон неформальних взаємодій, що підвищують рівень інформованості та мотивують на конкретні дії [1].

Виділяють три рівні циркуляції інформації в політичній системі (семантичний, технічний, інфлюентальний), що визначають особливості комунікативної взаємодії політичної еліти та можливості її впливу на громадянське суспільство. Семантичний рівень окреслює можливість виникнення комунікації за допомогою загальноприйнятих знакових форм, що дозволяють зберігати зміст поданої інформації та адекватність її інтерпретації. Політична еліта, формуючи загальнодержавні стратегії розвитку, повинна використовувати такі форми спілкування, які полегшують розуміння змісту повідомлення суспільством та дозволяють налагоджувати зворотний зв'язок. В той же час, існування невідповідності семантичних структур типу спілкування політичної еліти та суспільства може викликати появу так званого комунікаційного вакууму, що знижує рівень легітимності прийнятих рішень та провокує назрівання кризових ситуацій [5, с.25–28].

Технологічний рівень комунікації передбачає наявність конкретних технологій (інформаційні, PR-технології) та каналів розповсюдження необхідної інформації. На думку Г.Пушкар'ової, існують чотири основні канали політичної комунікації, що можуть використовуватися політичною елітою: офіційний (інформація має інституалізований характер, оскільки фіксує прийняття конкретних політичних рішень та доносить до громадян їх зміст);

персональний (інформація надається конкретним представником політичної еліти, відповідно виражає особисте відношення до політичних подій, може містити їх оцінку); опосередкований (інформація надходить не від політичних інститутів чи суб'єктів, а від ЗМІ, аналітичних центрів); анонімний (інформація характеризується не достовірністю, домінуванням чуток) [6, с.45–54].

Інфлюентальний рівень характеризує ступінь так званого духовного впливу інформації на свідомість людей, а тому передбачає використання необхідної політичної символіки, міфів, ідеологій. Для політичної еліти в даному контексті основним є врахування умов функціонування політичної системи, традицій, стереотипів, що домінують в масовій свідомості. Відповідно, модернізаційні перетворення політичної системи, відображені в певних програмах та лозунгах мають відповідати особливостям політичної свідомості. Отож, дані рівні характеризують певні умови ефективної взаємодії політичної еліти з суспільством в рамках інформаційно-комунікативних процесів політичної системи [5, с.25–28].

Загалом, можна говорити про існування двох типів («суспільство–влада» та «влада–суспільство») комунікативної взаємодії в рамках політичної системи, що впливають на формування зворотного зв'язку. Політична еліта виступає активним суб'єктом оптимізації даної взаємодії з метою формування цілісного інформаційно-комунікативного простору політичної системи. Прагнучи здійснювати вплив на формування першого типу взаємодії, політична еліта активно використовує громадську думку та лобізм, що є об'єктивним явищем демократичної політичної системи.

Громадська думка виступає своєрідним вираженням базових суспільних цінностей та норм, забезпечуючи при цьому легітимізацію владних відносин, мобілізацію політичної активності. Врахування динаміки громадської думки дозволяє політичній еліті визначати гостро актуальні проблеми суспільства, приймати політичні рішення щодо їх вирішення. При цьому вона використовує можливості політичної системи з метоючасного реагування на громадське оцінювання ефективності їх реалізації на практиці. Це вказує на наявність своєрідного громадського контролю за діяльністю політичної еліти, що посилює рівень її політичної відповідальності, легітимності рішень та позитивно впливає на стабільність функціонування політичної системи.

Цивілізована лобістська діяльність в рамках конкретної політичної системи дозволяє різним групам громадськості включатися в процес прийняття політичних рішень, використовуючи при цьому формальні та неформальні канали комунікації. Політична еліта отримує можливість артикулювати та агрегувати інтереси груп громадськості на різних рівнях управління: глобальному, національному, регіональному. Це сприяє ефективному процесу прийняття та практичної реалізації загальнодержавних стратегій розвитку, направлених на модернізацію політичної системи. Чіткі норми та процедури лобістської діяльності дозволяють врівноважувати інтереси різних груп громадськості та політичної еліти на основі пошуку компромісних рішень. Відповідно, лобізм забезпечує плюралізм легітимних можливостей участі громадськості у виробленні та прийнятті політичних рішень, формує певний рівень публічності даного процесу та діяльності органів державної влади загалом. Він може розглядатися як своєрідний канал зворотного зв'язку, що актуалізує певні проблеми функціонування політичної системи та формує компромісні способи їх вирішення [4].

Формування типу взаємодії «влада–суспільство» передбачає використання PR-технології та залучення ресурсів консультативної взаємодії. Актуальним є використання інформаційних та організаційних PR-технологій. Перші зосереджують увагу на використанні ресурсного потенціалу ЗМІ для моніторингу настроїв громадськості, актуалізації проблем, вирішення яких знаходиться в компетенції конкретних політичних суб'єктів. Організаційні PR-технології направлені на дотримання процедури організації та проведення спеціальних PR-подій. Вони сприяють підвищенню рівня довіри громадськості до діяльності політичної еліти, а також окреслюють її прагнення та дії щодо задоволення актуальних потреб та інтересів цієї самої громадськості. Ці технології направлені на встановлення цілеспрямованої взаємодії з громадськістю, актуалізації для неї цінності ідеї, символіки, програм політичних суб'єктів, що в сукупності складають змістовне наповнення їх діяльності.

З метою конкретизації основних цінностей та інтересів груп громадськості та підвищення рівня їх політичної активності доцільним є використання технології двохступінчатої комунікації П.Лазерсфельда. Вона акцентує увагу на пошуку «лідерів думок» для певної групи громадськості. Відповідно, саме вони завдяки власному авторитету та налагодженій системі міжособистісної комунікації доступно доносять потрібну інформацію та спонукають до дії власним прикладом. Отож, PR-технології направлені на активізацію громадськості стосовно усвідомлення запропо-

нованих програм розвитку, можливостей активного включення (спільного з політичними суб'єктами) в діяльність для здійснення змістовних перетворень політичної системи.

Політична еліта для підвищення довіри суспільства до прийнятих політичних рішень та мобілізації громадської активності щодо їх практичної реалізації має залучати ресурси консультативної взаємодії. Наприклад, сприяти створенню тимчасових консультативно-експертних комісій та аналітичних центрів. Їх діяльність повинна орієнтуватися на виявлення актуальних професійно-орієнтованих проблем та пошук компромісних способів їх вирішення. Досить дієвим є проведення роз'яснювальної роботи серед груп громадськості. Дана діяльність включає в себе підготовку ключових повідомлень про певні рішення політичної еліти. В цих повідомленнях необхідно конкретизувати наступну інформацію: причини прийняття рішення, його значення для громадськості, можливі негативні наслідки та способи їх мінімізації, прогноз майбутнього після впровадження рішення. Наприклад, у Великобританії представниками органів державної влади проводяться спеціальні роз'яснювальні кампанії щодо розкриття мотивів прийняття політичного рішення та його доцільності в контексті стратегій державного розвитку [2, с.111–115].

Досвід демократичного розвитку зарубіжних країн показує актуальність проведення консультацій з громадськістю. Європейським Союзом були визначені загальні принципи проведення громадських консультацій: чіткий зміст консультаційної взаємодії, інформування про проведення заходу, система зворотного зв'язку. Дані громадські обговорення можуть ініціюватися політичною елітою в безпосередній (публічне громадське обговорення) та опосередкованій (дослідження громадської думки) формах [там же, с.59–69]. Використання ресурсу консультативної взаємодії надає можливість представникам політичної еліти використовувати науково-професійний підхід у формуванні стратегій розвитку політичної системи. Водночас, громадськість активно залучається до обговорення гостро актуальних проблем політичного розвитку, що позитивно впливає на формування зворотного зв'язку в рамках політичної системи.

Отже, в умовах сучасної політичної дійсності комунікаційні процеси відіграють значну роль у функціонуванні політичної системи. Вони сприяють налагодженню чіткої взаємодії між її структурними елементами, посилюючи ефективність розподілу ресурсів для активізації власних потенційних можливостей. Політична еліта виступає активним суб'єктом формування комунікативних процесів в рамках політичної системи. Виконання даної функції дозволяє оптимізувати функціонування політичної системи на основі формування двосторонньої взаємодії між політичними суб'єктами та громадянським суспільством. Це сприяє досягненню стратегічних цілей функціонування політичної системи, завдяки партнерському співробітництву та високому рівню довіри. Семантичний, технічний, інфлуентальний рівні циркуляції інформації в політичній системі визначають можливості впливу політичної еліти на громадянське суспільство з метою налагодження зворотного зв'язку. Відповідно, основні типи взаємодії «суспільство–влада» та «влада–суспільство» конкретизують певні способи, за допомогою яких вона отримує можливість впливати на процес управління політичною комунікацією, забезпечуючи тим самим певний рівень інформаційно-комунікативної стабільності політичної системи.

Список використаних джерел

1. Грачёв М. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы, развития / М.Грачёв [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://grachev62.narod.ru/Grachev/n56_04_06.htm
2. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади [за ред. О.Дніпренко] / О.Дніпренко. – К.: ТОВ «Вістка», 2008. – 164 с.
3. Мелешкина Е. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа / Е.Мелешкина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.scribd.com/doc/28564003>
4. Нисневич Ю. Информационно-коммуникационная стабилизация политической системы / Ю.Нисневич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=9913771>
5. Политические коммуникации [под ред. А.Соловьёва] А.Соловьёв – М.: Аспект Пресс, 2004. – 332 с.
6. Политическое обеспечение бизнеса [под ред. Ю.Коноплина] / Ю.Коноплин. – М.: Изд-во МАИ, 1995.

* * *